

Seminář Aktuální výzkumy v sociologii náboženství v České republice a ustavení sekce sociologie náboženství
Plzeň, 27. 11. 2009

Ve stejném roce, kdy se česká sociologie znovu stala svobodnou vědou a mohla se začít vyvíjet podle svých vlastních vnitřních dispozic, tedy v roce 1989, vyšla kniha významného sociologa náboženství Jamese A. Beckforda *Religion and Advanced Industrial Society* (Winchester, MA, North Sydney, Wellington: Unwin Hyman), v níž mimo jiné analyzuje intelektuální odrážetost a sociální izolaci sociologie náboženství, resp. cestu tématu náboženství z centra sociologické pozornosti na její periferii. Přestože byla „na periferii“, v řadě západních zemí se ve stejné době sociologie náboženství rozvíjela, byly uskutečněny zajímavé výzkumy a publikovány podnětné studie a monografie, které přispívaly k rozvoji této sociálněvědní disciplíny. V českém kontextu byla však ve stejnou chvíli situace sociologického studia náboženství více než katastrofální, protože tato oblast vědy fakticky neexistovala a náboženství bylo zcela mimo zájem české sociologické obce.

Od té doby se situace poněkud změnila a i v rámci české sociologie se objevilo několik autorů, kteří se studiu náboženství systematicky věnují. Byla také uskutečněna kvantitativní i kvalitativní empirická šetření a publikovány monografie a odborné studie. Snad lze oprávněně říci, že během posledních dvaceti let byly položeny rámcové základy pro rozvoj české sociologie náboženství, byť hlavní úsilí nás teprve čeká.

Jedním z kroků, které by mohly sociologii náboženství pomoci vymanit se z izolovanosti, je konstituování tohoto oboru v rámci široké sociologické obce a jeho institucionalizace. Také proto došlo ke konci minulého roku k vytvoření sekce sociologie náboženství v rámci Masarykovy české sociologické společnosti.

První akcí, kterou nová sekce uspořádala, byl seminář *Aktuální výzkumy v socio-*

logii náboženství v České republice, který se uskutečnil 27. listopadu 2009 na katedře sociologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni.

Seminář otevřel Roman Vido (katedra sociologie FF MU, Brno) úvahou „Kde domov můj? Místo sociologie náboženství v české sekularizované společnosti počátku 21. století“. Konstatoval, že po roce 1989 bylo fakticky nutno sociologii náboženství nově zbudovat. Tomu odpovídají stávající nedostatky, především absence kvalitních původních prací, které by se opíraly o vlastní výzkumy, a s tím související absence zahraniční prezentace české sociologie náboženství. Po něm následoval příspěvek Dušana Lužného (katedra sociologie FF ZČU, Plzeň a Ústav religionistiky FF MU, Brno) na téma „Česká „nenáboženská“,“ ve kterém byly zmíněny čtyři základní kořeny české náboženské vlny: a) antikatické postoje české společnosti (vliv těchto postojů jde od husitů, přes národní obrození, odpor vůči Habsburské monarchii ke komunistickému ateismu), b) modernizace, tedy především strukturální diferenciaci a individualizaci, c) komunistický režim a ateistická výchova, d) velká očekávání po roce 1989, která se vztahovala jak k tradičním církvím, tak k tehdejšímu hledání univerzálního náboženství humanity. Na tento příspěvek navázala Michaela Ondrašínová (Ústav religionistiky FF MU, Brno) s tématem „Vyjednávání hranic mezi náboženstvím a spiritualitou“, v němž reagovala na odmítání institucionalizované formy náboženství ze strany „duchovních hledačů“ a jejich příklon k silně individualizované a detradicionalizované formě náboženství, kterou někteří současní sociologové náboženství navrhuji nazývat „spiritualitou“. Do sociologického studia náboženství se tak zavádí nová opozitní dichotomie „náboženství – spiritualita“.

Druhý blok příspěvků zahájil vystoupením na téma „Etablování neinstitutionalizovaných náboženských komunit ve veřejném prostoru“ Jan Váně (katedra sociolo-

gie FF ZČU, Plzeň), ve kterém autor představil probíhající výzkum v katolických komunitách, v rámci něhož je mimo jiné prováděna analýza příčin jejich vzniku a strategií začleňování do širších sociálních sítí. Následoval příspěvek Daniela Topinky (katedra sociologie a andragogiky FF UPOL, Olomouc) zaměřený na problémy „Integrace muslimů-imigrantů do české společnosti“. Ve svém vystoupení Topinka poukázal na některé metodologické a konceptuální problémy výzkumu „českých“ muslimů/přistěhovalců a na rozdílné strategie individuální integrace, včetně rozdílné úspěšnosti těchto strategií. Poté Milan Fujda (Ústav religionistiky FF MU, Brno) otevřel téma „Média a proměny religiozity: pojetí duchovního života a jeho sociální organizace“, v němž ukázal u nás dosud málo používanou perspektivu, která při studiu akulturace odlišných náboženských prvků do domácího prostředí zohledňuje význam čtení, resp. tisku. Na toto téma volně navázali František Kalvas a Jan Váně (katedra sociologie FF ZČU, Plzeň) vystoupením na téma „Katolická církev a její nastolování veřejné agendy“ a odbornou část konference zakončili. Informovali o probíhajícím výzkumu, který obsahuje tři roviny zkoumání nastolování a percepce témat ze strany římskokatolické církve, tj. rovinu vysoké církevní hierarchie (ve výzkumu jsou použity polostrukturované rozhovory s významnými církevními představiteli), rovinu lokální (nejnižší) církevní hierarchie (použita metoda obsahové analýzy kázání řadových farářů a farních novin) a rovinu recipientů, tedy řadových věřících (použito dotazníkové šetření).

Diskuse k jednotlivým předneseným příspěvkům byla velmi otevřená a v dobrém smyslu slova pracovní. Nicméně seminář ukázal, a v tom se většina účastníků také shodovala, že česká sociologie náboženství je teprve ve svých počátcích, což však z optimistického hlediska může představovat podnět pro další úsilí a naději na rozvoj této disciplíny. Seminář také ukázal velkou slabost dnešní české sociologie náboženství, kterou je absence kvalitních kvantitativních analýz, což je dáno především nedostatkem badatelů, kteří by se systematicky věnovali kvantitativním výzkumům náboženského života.

V závěru semináře proběhla volba organizačního výboru sekce, do něhož byli zvoleni zástupci čtyř pracovišť, jejichž pracovníci se na ustanovení sekce a organizaci semináře podíleli. Výbor byl zvolen ve složení Jan Váně (výbor ho následně jmenoval do funkce koordinátora sekce), Daniel Topinka, Roman Vido a Dušan Lužný.

Přítomní členové sekce i účastníci semináře se dohodli na pravidelných akcích, v jejichž organizaci se budou zastoupená pracoviště střídát. (Následující seminář se uskutečnil na olomoucké katedře sociologie a andragogiky na téma „Náboženství ve veřejném prostoru – podoby reprezentací religiozity“ 5. května 2010, viz <http://interkulturstudia.upol.cz>.)

Sekce sociologie náboženství Masarykovy české sociologické společnosti je otevřena všem zájemcům, kteří se chtějí podílet na propracovávání sociologické perspektivy při studiu náboženství. Případní zájemci získají více informací na adrese vanejan@kss.zcu.cz.

Dušan Lužný